

Οἱ ἐργασίες τῆς 54ης Συνάντησης τῆς Ἐπιτροπῆς
τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ Διεθνῶν Θεμάτων
(Commission of the Churches on International Affairs)
τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν
(Addis Ababa, 27/2-1/3/2017)

Στυλιανοῦ Δ. Χαραλαμπίδη*

Εἰσαγωγή

Στὴν Addis Ababa, πρωτεύουσα τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Αἰθιοπίας, ἔλαβε χώρα ἡ 54η Συνάντηση τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ Διεθνῶν Θεμάτων (Commission of the Churches on International Affairs Θεμάτων / C.C.I.A.) τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (W.C.C.) στὸ διάστημα ἀπὸ 27 Φεβρουαρίου ἕως 1 Μαρτίου 2017. Σὲ αὐτὴν συμμετείχαν συνολικὰ 40 περίπου ἄτομα ὑπὸ διάφορες ιδιότητες (Members, Observers, Proxies, Special Guests, Companions, W.C.C. Staff), ἐνῶ ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς ἐκπροσωπήθηκαν τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο¹ καὶ οἱ Ἐκκλησίες Ἱεροσολύμων, Ρωσίας, Κύπρου, Πολωνίας καὶ Φινλανδίας.

Ἡ Addis Ababa, ἕδρα τῆς ἐλληνορθόδοξης Μητροπόλεως Ἀξώμης τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἀποτελεῖ ἓνα ὀρόσημο τόσο γιὰ τὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση γενικὰ ὅσο καὶ γιὰ τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν εἰδικώτερα. Στὴν πόλη ἔχει συνεδριάσει ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ (Central Committee) τοῦ Π.Σ.Ε. (1971)², ἐνῶ ἐκεῖ συνῆλθε τὸν

* Ὁ Στυλιανὸς Δ. Χαραλαμπίδης εἶναι Δρ. Θεολογίας, Θεολόγος καὶ Νομικός, καθὼς καὶ Μεταδιδακτορικὸς Ἐρευνητὴς τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Α.Π.Θ.

1. Ὁ γράφων εἶχε τὴν τιμὴ νὰ μετάσχει τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνάντησης ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

2. *The Ecumenical Review* 23, 2 (1971), σσ. 168-172. Βλ. καὶ Ἀ. Μιτσιδῆ, «Ἡ ἐν Addis Ababa 24η Σύνοδος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν», *Ἀπόστολος Βαρνάβας* 32 (1971), σσ. 92-97, 149-152, 379-386.

Ἰανουάριο τοῦ 1965 ἢ Ἀ΄ Διάσκεψη τῶν Προκαθημένων τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν³, ἡ ὁποία ἀποφάσισε τὴν περαιτέρω ἐνίσχυση τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων καὶ τῶν θεολογικῶν ἐπαφῶν μὲ τὶς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες μὲ στόχο τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητάς⁴. Στὴν Addis Ababa ἐξάλλου πραγματοποιήθηκε καὶ ἡ τετάρτη κατὰ σειρά θεολογικὴ συνάντηση τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν οἰκογενειῶν (1971). Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ παραλείψουμε ὅτι στὴν πρωτεύουσα τῆς Αἰθιοπίας συνεκλήθη τὸν Αὐγούστο τοῦ 1971 καὶ ἡ Ἀ΄ Διάσκεψη τῆς Διορθόδοξης Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μὲ τὶς Ἀρχαίες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες⁵, καθὼς καὶ ἡ μικτὴ ὑποεπιτροπὴ τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν (1975) γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς μεθοδολογίας καὶ τῆς θεματολογίας τοῦ προετοιμαζόμενου τότε ἐπίσημου Θεολογικοῦ Διαλόγου⁶. Μὲ αὐτὸ τὸ ἱστορικὸ φορτίο ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι ἡ ἐπιλογὴ τῆς συγκεκριμένης περιοχῆς ὡς τόπου συνεδρίασης τῆς C.C.I.A. δὲν εἶναι τυχαία καὶ

Νικοδήμου [Γκαζιρούλη], Μητρ. Αττικῆς, Κ. Μπόνη, Σ. Ἀγουρίδη, «Ἐκθεσις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν Addis Ababa», *Ἐκκλησία* 48 (1971), σσ. 151-154· Παρθενίου [Κοϊνίδη], Μητρ. Καρθαγένης, «Ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβ. Ἐκκλησιῶν εἰς Ἀδδὶς Ἀμπέμπα», *Πάνταῖνος* 63 (1971), σσ. 157-162.

3. Ἰω. Καρμίρη, «Περὶ τὸν διάλογον μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων», *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος* 53, 4 (1971), σσ. 677-681· τοῦ ἰδίου, «Αἱ τελευταῖαι ἐξελίξεις τῶν σχέσεων μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων», *Ἐκκλησία* 42 (1965), σσ. 460-465. Ἀναλυτικώτερα βλ. Ἄρ. Πανώτη, «Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ἡ Ἀ΄ Διάσκεψις τῶν Ἀρχαίων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς (Addis Ababa, 15-21 Ἰανουαρίου 1965)», *Ὁρθόδοξος Παρουσία* 2 (1965), 5-6, σσ. 62-133.

4. “Decisions of the Conference of the Heads of United Orthodox Churches (Addis Ababa, Ethiopia, January 15 – 21, 1965)”, *The Ecumenical Review* 17, 2 (1965), σσ. 178-189.

5. Βλ. Ἰω. Καρμίρη, «Ἡ Ἀ΄ Διάσκεψις τῆς Διορθόδοξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετὰ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν», *Θεολογία* 42 (1971), σσ. 285-313. Γιὰ τὰ πρακτικὰ καὶ τὰ κείμενα τῆς Διάσκεψης βλ. Μεθοδίου [Φούγια], Μητρ. Ἀξώμης, «Τὸ ἔργον τῆς Διορθόδοξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν διάλογον τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν (Πρακτικὰ)», *Abba Salama* 6 (1975), σσ. 233-254 καὶ 7 (1976), σσ. 93-227.

6. Μεθοδίου [Φούγια], Μητρ. Ἀξώμης, «Συνάντησις τῶν Ὑποεπιτροπῶν διὰ τὸν Θεολογικὸν διάλογον ὀρθοδόξων καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν», *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος* 57, 1-2 (1975), σσ. 668-669.

μαρτυρεί αφ' ενός μὲν τὸ ἀμείωτο ἐνδιαφέρον τοῦ Π.Σ.Ε. γιὰ τὴν Αἰθιοπία καὶ τὴν ἀφρικανικὴ ἥπειρο γενικώτερα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀφοσίωση τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας στὸ ὄραμα τῆς Οἰκου-
μενικῆς Κίνησης.

I. Ὁ Χριστιανισμὸς στὴν Αἰθιοπία

Πρώτη ἱστορικὴ μαρτυρία προσέλευσης Αἰθιοπα στὸν χριστιανισμό ἀποτελεῖ τὸ περιστατικὸ τοῦ εὐνούχου ἀξιωματοῦχου τῆς Κανδάκης, ποὺ διασώζεται στὶς *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*⁷. Οἱ ἀπαρχές ὡστόσο τοῦ χριστιανισμοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Αἰθιοπίας συνδέονται –κατὰ παράδοση– μὲ τὸν ἀπόστολο Ματθαῖο⁸ καὶ φυσικὰ μὲ τὴ μεγάλη ἱεραποστολικὴ προσπάθεια τοῦ ἀγίου Φρουμεντίου, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς ὁ θεμελιωτὴς τῆς χριστιανικῆς πίστεως στὴν περιοχὴ. Θὰ πρέπει νὰ σημειώσῃ κανεὶς ὅτι σὲ γενικὲς γραμμὲς δὲν παρατηρεῖται σημαντικὴ παρουσία ὀργανωμένων χριστιανικῶν κοινοτήτων στὴν περιοχὴ τῆς Αἰθιοπίας πρὶν ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα μ.Χ.⁹. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀφετηριακὸ σημεῖο τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ εὐαγγελισμοῦ ποὺ ξεκίνησε ὁ ἅγιος Φρουμέντιος. Μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίσκεψή του στὴν περιοχὴ, ὁ φωτιστὴς τῆς Αἰθιοπίας ἀναχώρησε γιὰ τὸ πλησιέστερο μεγάλο ἐκκλησιαστικὸ κέντρο τῆς ἐποχῆς, τὴν Ἀλεξάνδρεια. Στὸν θρόνο τοῦ ἀγίου Μάρκου βρισκόταν τότε ὁ Μέγας Ἀθανάσιος,

7. Πράξ. 8, 27-39. Βλ. σχετικὰ Σ. Λώλη, «Ὁ πρῶτος χριστιανὸς Αἰθίοψ», *Ἐκκλησία* 31(1954), σσ. 254-255· P. De Meester, «Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Αἰθίοπας εὐνούχος ἢ τὸ βάπτισμα ἐνὸς Νούβιου προσκυνητῆ;», *Σύγχρονα Βήματα*, τχ. 43 (1982), σσ. 177-192. Βλ. ἐπίσης καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ D. Tuesday Adamo, «Ἡ Αἰθιοπία στὴ Βίβλο», *Δελτίο Βιβλικῶν Μελετῶν* 11, 1 (1992), σσ. 101-112.

8. Σωκράτους, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, ιθ', PG 67, 125: «*Ἦνίκα οἱ ἀπόστολοι κλήρω τὴν εἰς τὰ ἔθνη πορείαν ἐποιῶντο, Θωμᾶς μὲν τὴν Πάρθων ἀποστολὴν ὑπεδέχετο· Ματθαῖος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν*». Γιὰ τὶς ἀπαρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν Αἰθιοπία βλ. καὶ Π. Βρυένιου, «Ἡ χριστιανικὴ Αἰθιοπία», *Ἀπόστολος Βαρνάβας* 8 (1936), σσ. 20-24, 51-54, 100-102.

9. Μ. Σ. Π., «Ὁ ἅγιος Φρουμέντιος καὶ οἱ ἀπαρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν Αἰθιοπία», *Πάντα τὰ Ἔθνη*, τχ. 133 (2015), σ. 10.

τὸν ὁποῖον ἐνημέρωσε ἀναλυτικὰ ὁ ἅγιος Φρουμέντιος γιὰ τὶς ἱεραποστολικὲς προσπάθειές του καὶ τοῦ ζήτησε νὰ ἀποστείλει στὴν περιοχὴ Ἐπίσκοπο πού θὰ συντονίσει καὶ θὰ δώσει νέα ὠθηση στὸ ὅλο ἔργο. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἐκτιμώντας τὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Φρουμεντίου καὶ θεωρώντας ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ βρεθεῖ πιὸ ἱκανὸς καὶ ἀποτελεσματικὸς ἐκκλησιαστικὸς ἄνδρας γιὰ τὴ συνέχιση τῆς ἱεραποστολικῆς σποράς, χειροτόνησε τὸν ἅγιο Φρουμέντιο Ἐπίσκοπο¹⁰. Ἡ πράξη αὐτὴ συνέδεσε πνευματικὰ καὶ διοικητικὰ τὴ νεοπαγῆ Ἐκκλησία τῆς Αἰθιοπίας μὲ τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ ἅγιος Φρουμέντιος, ὁ ὁποῖος ἐργάστηκε ἀκούραστα γιὰ τὴ στερέωση τῆς Αἰθιοπίας στὴ χριστιανικὴ πίστη, κατέστη ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος Ἀξώμης.

Οἱ χριστολογικὲς ἔριδες τοῦ 5ου καὶ 6ου αἰῶνα δίχασαν τὸν αἰγυπτιακὸ χριστιανισμὸ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν παράλληλη ὑπαρξὴ δύο Ἐκκλησιῶν: τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας πού παρέμεινε πιστὴ στὶς ἀποφάσεις τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀπέριψε τὸν ὄρο τῆς Χαλκηδόνος. Ταυτόχρονα, ἀπὸ τὸν 7ο αἰῶνα παρατηρεῖται μία ραγδαία ἐξάπλωση τῶν ἀραβο-ισλαμικῶν κατακτήσεων καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ κατακτητὲς εὐνοοῦν γιὰ πολιτικοὺς λόγους τὴν Κοπτικὴ Ἐκκλησία ἔναντι τῆς «αὐτοκρατορικῆς» Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν περιοχὴ, ὁδηγεῖ τὴν Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία στὴ σφαῖρα ἐπιρροῆς τοῦ Κοπτικοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ ὁποῖου στὸ ἐξῆς θὰ ἀποστέλλεται ὁ ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰθιοπίας. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ αἰθιοπικὸς λαὸς ἔζησε ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἰσλαμικῆς ἀπειλῆς καὶ ἐν πολλοῖς ἀπομονωμένος ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο χριστιανικὸ κόσμο, κατώρθωσε νὰ διατηρήσει τὴ χριστιανικὴ ταυτότητά του¹¹. Ἰδιαίτερα σημαντικὸ ρόλο σὲ

10. Σωζομενοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* 2, 24, PG 67, 1000. Μνεία τοῦ ἁγίου Φρουμεντίου συναντοῦμε καὶ στὴν *Ἀπολογία* τοῦ Μ. Ἀθανασίου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιο. Βλ. Μ. Ἀθανασίου, *Πρὸς τὸν βασιλέα Κωνστάντιον Ἀπολογία* 29 & 31, PG 25, 632 & 636.

11. Νικολάου [Ἀμτάλαχ], Μητρ. Ἀξώμης, «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Αἰθιοπίας (Ἡ ἱστορικὴ δρᾶσις της, τὸ ἔργον της καὶ ἡ ἀποστολὴ της)», *Ἐκκλησία* 27 (1950), σ. 270.

αυτό διαδραμάτισαν τὰ μοναστικά κέντρα τῆς Αἰθιοπίας, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν ἐργαστήρια καλλιέργειας τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν θεολογικῶν γραμμάτων¹².

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἄρχισαν νὰ πληθαίνουν οἱ φωνὲς ποὺ ἔκαναν λόγο γιὰ τὴν ἀνάγκη ἀποδέσμευσης τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν κηδεμονία τοῦ Κοπτικῶ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καὶ σχηματισμοῦ ἐθνικῆς ἱεραρχίας. Ἦδη ὁμως τὸ 1881 σημειώθηκε μία πολὺ σημαντικὴ ἐξέλιξη, καθὼς γιὰ πρώτη φορὰ αὐξήθηκε ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπισκόπων τῆς Αἰθιοπίας ἀπὸ ἓναν σὲ τέσσερις, προκειμένου νὰ ὀργανωθεῖ ἀποτελεσματικώτερα τὸ ποιμαντικὸ ἔργο¹³. Οἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν κατέληξαν στὴ συμφωνία τοῦ 1929, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε ἓνα ἐνδιάμεσο στάδιο μεταξὺ τοῦ καθεστῶτος τῆς κηδεμονίας καὶ τῆς λύσης τῆς πλήρους χειραφέτησης. Ἡ συμφωνία ἐκεῖνη προέβλεπε τὴ δυνατότητα Αἰθιοπῶν κληρικῶν νὰ ἐκλέγονται Ἐπίσκοποι, μὲ τὶς ἀκόλουθες ὁμως ὑποχρεώσεις: α) δὲν τοὺς ἐπιτρεπόταν νὰ χειροτονοῦν ἄλλους Ἐπισκόπους, β) ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναγνωρίζουν τὸν Κόπτη Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας ὡς κεφαλὴ τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ πειθαρχοῦν σ' αὐτὸν καὶ γ) ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ δηλώσουν ρητὰ ὅτι δὲν εἶχαν σκοπὸ νὰ ἀνακηρύξουν τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας¹⁴.

Τὸ διάστημα 1936-1940 εἶναι ἡ περίοδος τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς γιὰ τὴν Αἰθιοπία, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ μία περίοδος ραγδαίων ἐξελίξεων στὸ αἰθιοπικὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα. Τὸ ἔτος 1937 συνεχλήθη μὲ τὴν ἐνθάρρυνση καὶ τὴ στήριξη τῶν ἰταλικῶν κατο-

12. C. Battell, "The Ethiopian Church and its monastic tradition", *One in Christ* 40 (2005), σσ. 49-60· D. F. Stramara, "The function of monasticism in the Ethiopian Orthodox Church 490-1974", *The American Benedictine Review* 41, 3 (1990), σσ. 273-290. Βλ. καὶ Σ. Ταρέφε, «Ὁ μοναχικὸς βίος ἐν Αἰθιοπία», *Ἐκκλησία* 34 (1957), σσ. 28-29. Γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ μοναχισμοῦ εἰδικὰ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος στὴν Αἰθιοπία βλ. τὴν ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ J. G. Persoon, *Spirituality, power and revolution: Contemporary monasticism in communist Ethiopia*, Volos Academy for Theological Studies, Greece 2014.

13. Κ. Ζελλέκε, *Περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας* (Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις), Ἀθῆναι 1969, σ. 37.

14. Κ. Ζελλέκε, ὁ.π., σσ. 40-41, 137-139.

χικῶν ἀρχῶν εὐρεῖα κληρικολαϊκὴ συνέλευση, ἡ ὁποία προέβη σὲ μονομερῆ ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀντίδραση τοῦ Κοπτικοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ὑπῆρξε, ὅπως ἀναμενόταν, σφοδρότατη. Κατεδίκασε τὴν ἀνακήρυξη τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας σὲ αὐτοκέφαλη, ἀκύρωσε ὅλες τὶς σχετικὲς πράξεις, καθήρεσε καὶ ἀφώρισε ὅλους τοὺς πρωτεργάτες τῆς κίνησης αὐτῆς¹⁵. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μονομερὴς ἐνέργεια τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ἔθετε ἓνα σοβαρὸ ζήτημα κανονικότητας τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος, ἐν τούτοις πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ διαμορφωθὲν ἐκκλησιαστικὸ καθεστῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀνταποκρινόταν στὴν ἐπιθυμία τοῦ λαοῦ τῆς Αἰθιοπίας νὰ διαθέτει ἐλεύθερη Ἐκκλησία, ὅπως διέθετε καὶ ἐλεύθερη πολιτεία¹⁶, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποτελοῦσε ἓνα νέο ἰσχυρὸ δεδομένο στὶς σχέσεις τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κοπτικοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

Ἡ περίοδος 1941-1947 ὑπῆρξε περίοδος ἐντάσεων, ἀντεγκλήσεων, ἀλλὰ καὶ διαβουλεύσεων, οἱ ὁποῖες κατέληξαν στὴν ἱστορικὴ συμφωνία χορήγησης καθεστῶτος αὐτονομίας στὴν Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία τὸ ἔτος 1948. Ἡ σχετικὴ πράξη προέβλεπε: α) τὴν ἐκλογή Μητροπολίτη τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ Αἰθίοπες

15. Κ. Ζελλέκε, *ὁ.π.*, σσ. 69-71. Κάθε ἀπόπειρα ἀλλαγῆς τοῦ status quo τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ἔθετε στὸ ἐπίκεντρο τῆς ἐκατέρωθεν ἐπιχειρηματολογίας μία διάταξη ποὺ περιέχεται στὴν περίφημη νομοκανονικὴ συλλογὴ «Φιτχά-Νεγκέστ» («Fetha Nagast»), σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἀπαγορεύεται σὲ κάθε Αἰθίοπα ἢ χειροτονία του σὲ Ἐπίσκοπο ἢ Μητροπολίτη. Πρόκειται γιὰ ὑποτιθέμενο κανόνα τῆς Α' ἐν Νικαία Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὸν ὅποιον ἀξιοποίησε ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας πρὸς στήριξη τῶν ἐπὶ τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ἀξιώσεων τῆς. Γιὰ τὴ νομοκανονικὴ αὐτὴ συλλογὴ βλ. Α. Paulos Tzadna, «The ancient law of the Kings –The Fetha Nagast– in the actual practices of the established Ethiopian Orthodox Church», *Kanon I* (1973), σσ. 112-146. Βλ. ἐπίσης Νικολάου [Ἀμτάλαχ], Μητρ. Ἀξώμης, «Ἐκκλησία Αἰθιοπίας καὶ οἱ κανόνες τῆς Πρώτης ἐν Νικαία Οἰκουμενικῆς Συνόδου», *Ἐκκλησία* 35 (1958), σσ. 163-164, 195-197, 215-217 καὶ Κ. Ζελλέκε, *ὁ.π.*, σσ. 44-50.

16. Νικολάου [Ἀμτάλαχ], Μητρ. Ἀξώμης, «Ἐλευθέρη Ἐκκλησία ἐν ἐλευθέρῃ Πολιτεία (Ἡ χειραφεσία τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας)», *Ἐκκλησία* 32 (1955), σσ. 220-225, 262-265 Μελετίου [Γαλανοπούλου], Μητρ. Κυθήρων, «Ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία», *Ἐκκλησία* 45 (1968), σ. 225.

κληρικούς¹⁷, β) τὴ χειροτονία του ἀπὸ τὸν Κόπτη Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας, γ) τὴ δυνατότητα τοῦ Μητροπολίτη Αἰθιοπίας νὰ χειροτονεῖ Ἐπισκόπους, σύμφωνα μὲ τις ποιμαντικὲς ἀνάγκες, ἐνημερώνοντας παράλληλα καὶ τὴν Κοπτικὴ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας καὶ δ) τὴν ὑποχρέωση τῶν ὑποψηφίων Ἐπισκόπων νὰ διαβεβαιώνουν ἐγγράφως ὅτι θὰ τιμοῦν καὶ θὰ σέβονται τὸν Κόπτη Πατριάρχη καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ χειροτονήσουν Πατριάρχη ἢ Μητροπολίτη γιὰ τὴν Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ Κόπτη Πατριάρχη¹⁸. Τὸ ἔτος 1959 ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία ἀνυψώθηκε σὲ Πατριαρχεῖο¹⁹, ἀλλὰ, ὅπως ἔχει ὀρθὰ παρατηρηθεῖ, ἡ πράξη αὐτή: «αὐστηρῶς κρινομένη δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπιτρέπουσα τὸ αὐτοκέφαλον τοῦλάχιστον ὑπὸ τὴν κρατοῦσαν τοῦ ὄρου τούτου ἔννοιαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Καθολικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, λόγῳ τῶν δεσμευτικῶν ὄρων, οἱ ὁποῖοι περιέχονται εἰς τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1, 5, 6, 7 καὶ 9 ἄρθρα αὐτῆς»²⁰.

II. Ἡ ταυτότητα τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας

Ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία²¹ ἀνήκει στὴν οἰκογένεια τῶν λεγομένων

17. Νικολάου [Ἀμτάλαχ], Μητρ. Ἀξώμης, «Αἰθιοπικά. Ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία ἀποκτᾶ Αἰθιοπία Ἀβούνα», *Ἐκκλησία* 28 (1951), σσ. 51-52.

18. Κ. Ζελλέκε, *ὁ.π.*, σσ. 114-115 καὶ 163-164, ὅπου δημοσιεύεται σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση ἡ πράξη αὐτονομίας τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας.

19. Κ. Ζελλέκε, *ὁ.π.*, σσ. 131-134, 168-170.

20. Κ. Ζελλέκε, *ὁ.π.*, σσ. 135-136.

21. Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας βλ. ἐνδεικτικὰ *The EOTC. The Church of Ethiopia: A panorama of history and spiritual life*, Ethiopian Orthodox Church, Addis Ababa 1997· C. Chaillot, *The Ethiopian Orthodox Tewahedo Church Tradition. A brief introduction to its life and spirituality*, Inter-Orthodox Dialogue, Paris 2002· F. Heyer, *Die Kirche Äthiopiens. Eine Bestandsaufnahme*, Freie Verlag, Berlin 1971· Abuna Mekarios et al., *The Ethiopian Orthodox Tewahedo Church (Faith, Order, Worship and Ecumenical Relations)*, Tensae Publishing House, Addis Ababa 1996· L. Melaku, *The Ethiopian Orthodox Church history*, Addis Ababa 1997· τοῦ ἰδίου, *History of the Ethiopian Orthodox Tewahedo Church*, Part I, Addis Ababa 2008· S. Hable-Sellassie, "Die äthiopische Kirche", *Abba Salama* 2 (1971), σσ. 43-75· C. E. Shenk, "The Ethiopian Orthodox Church: A study in indigenization", *Missiology* 16, 3 (1988), σσ. 259-278· L. Stan, «L' église d' Éthiopie», *Abba*

«Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν»²², οἱ ὁποῖες ἀποσχίσθηκαν ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας «προφάσει τοῦ ἐν Χαλκηδόνι συντάγματος»²³, μὲ ἀφορμὴ δηλαδὴ τὸν δογματικὸ ὄρο τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451 μ.Χ.)²⁴. Εἶναι λοιπὸν προφανὲς ὅτι

Salama 2 (1971), σσ. 119-150· M. Tekle-Tsadik, *L' Église de l' Éthiopie*, Promotion et Édition, Paris 1967· A. Wondmagegnehu et al., *The Ethiopian Orthodox Church*, Ethiopian Orthodox Mission, Addis Ababa 1970.

22. Ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν περιλαμβάνει (πλὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰθιοπίας) τὴν Κοπτικὴ Ἐκκλησία, τὴν Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία, τὴ Συροϊακωβιτικὴ Ἐκκλησία καὶ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ τῶν Ἰνδιῶν. Γιὰ τὶς Ἐκκλησίες αὐτὲς βλ. ἐνδεικτικὰ Ἀθ. Ἀρβανίτη, *Ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς καὶ ἡ Συριακὴ Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῷ παρόντι*, Ἀθῆναι 1965· τοῦ ἰδίου, *Ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία*, Ἀθῆναι 1965· τοῦ ἰδίου, *Ἐπίτομος Ἱστορία Συρο-Ιακωβιτικῆς, Ἀρμενικῆς καὶ Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθῆναι 1967· S. Chauleur, *Histoire des Coptes d' Egypte*, Paris 1960· Μαξίμου [Χριστοπούλου-Τσακούση], Μητρ. Σάρδεων, «Ἡ ἐν Malabar τῶν Ἰνδιῶν Συριακὴ Ἐκκλησία», στὸ ἰδίου, *Συλλογὴ μελετῶν καὶ κειμένων*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 1998, σσ. 183-261· M. Ormanian, *L' Église arménienne (Son histoire, sa doctrine, son régime, sa discipline, sa liturgie, sa littérature, son present)*, Paris 1910· Γ. Πετροσιάν, *Ἡ Ἁγία Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἀρμενίων (1700 ἔτη ἐπίσημα ἀναγνωρισμένου χριστιανικοῦ βίου)*, ἐκδ. Παρουσία, Ἀθῆναι 2001. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι σχετικὰ μὲ τὴν ὀνομασία αὐτῆς τῆς οἰκογένειας τῶν Ἐκκλησιῶν διατυπώθηκε ἐντονος προβληματισμὸς κατὰ τὴν ἑναρξὴ τοῦ ἐπίσημου Θεολογικοῦ Διαλόγου μὲ τὴν Ὀρθόδοξὴ Ἐκκλησία καὶ προτάθηκαν διάφορες ὀνομασίες. Βλ. σχετικὰ Ἀ. Παπαβασιλείου, *Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντι-χαλκηδονίων (Ἱστοριοδογματικὴ μελέτη)*, τόμ. Α', ἐκδ. Κέντρου Μελετῶν Ἱεραῶς Μονῆς Κύκκου, Λευκωσία 2000, σσ. 17-25.

23. Ἰω. Δαμασκηνοῦ, *Περὶ αἱρέσεων* πγ', PG 94, 741.

24. R. W. Cowley, "The Ethiopian Church and the Council of Chalcedon", *Sobornost* 6 (1970), 1, σσ. 33-38. Σχετικὰ μὲ τὴν χριστολογικὴ διδασκαλία τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας βλ. J. L. Bandrès, «La doctrine christologique de l' Église orthodoxe Täwahädo d' Éthiopie (Évolution au cours des siècles)», *Irenikon* 76 (2003), σσ. 5-46· G. Haile, "The Christology of the Ethiopian Orthodox Täwahädo Church", στὸ C. Chaillot (ed.), *The Dialogue between the Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Churches*, Volos Academy Publications, Volos 2016, σσ. 329-348· τοῦ ἰδίου, "The Christological faith of the Ethiopian Orthodox Church as reflected in its Liturgy", στὸ C. Chaillot (ed.), *The Dialogue...*, ὅ.π., σσ. 387-395· E. Hammerschmidt, "Zur Christologie der äthiopischen Kirche", *Ostkirchliche Studien* 13 (1964), σσ. 203-207· J. Lössl, "One as the same. Elements of an Ethiopian Christology", *Ostkirchliche Studien* 42 (1993), σσ. 288-302· U. Tesfagzhi, *Current Christological positions of Ethiopian Orthodox theologians*, Pontificum Institutem Studiorum Orientalium, Roma 1973. Βλ. ἐπίσης καὶ Ἀλ. Καχάλι, *Ἡ Χριστολογία*

ὅταν ἀναφερόμαστε στὸ ἐξῆς στὶς Ἀρχαίες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες, αὐτονόητα περιλαμβάνουμε καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς Αἰθιοπίας.

Ἦδη ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξέφρασε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὶς Ἀρχαίες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες. Στὴν ἱστορικὴ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιο τοῦ 1904 ἐπὶ Ἰωακείμ Γ' διαβάζουμε: «Αὐτόδηλον δὲ ὅτι ὁμοίας συμπαθείας καὶ ἀντιλήψεως ἄξιοί εἰσι καὶ οἱ κατὰ τὴν Ἐῶαν ἐγγυτέρω ἡμῖν ὄντες χριστιανοὶ εἰς τε τοὺς τύπους καὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν καθόλου διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ τὴν θεῖαν λατρείαν»²⁵. Ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν θὰ πρέπει ἐξάλλου νὰ θεωρεῖται καὶ ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀποδέκτες τῆς Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, καθὼς ἡ ἴδια ἀπευθύνεται «πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ»²⁶. Οἱ σχέσεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μὲ τὶς Ἀρχαίες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες βρέθηκαν –μεταξὺ ἄλλων– στὸ ἐπίκεντρο τῶν συζητήσεων τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ποὺ συνεδρίασαν στὸ Ἅγιο Ὅρος τὸν Ἰούνιο τοῦ 1930 μὲ σκοπὸ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἡμερήσιας διάταξης τῆς μέλλουσας τότε νὰ συνέλθει Πανορθόδοξης Συνόδου²⁷. Τὸ 1951 ἐπίσης μὲ ἀφορμὴ τῆ συμπλήρωση 1500 ἐτῶν ἀπὸ τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, δημοσιεύεται Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος, στὴν ὁποῖαν ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα: «Ἐπὶ τῇ εὐσήμεν ταύτῃ ἡμέρᾳ τῆς χιλιοστῆς καὶ πεντακοσιοστῆς ἐπετείου τῆς γερασμίας ταύτης ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου μετὰ στοργῆς στρέφομεν τὸν νοῦν ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Συνόδου ταύτης ἀποχωρισθέντας ἀδελφούς, οἵτινες ... ἀμέριστον

τῶν Αἰθιοπικῶν Ἀναφορῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄνοιγμα τῆς Χαλκηδόνος, Θεσσαλονίκη 1977.

25. Μ. Πρωτοπρ. Γ. Τσέτση (ἐπιμ.), *Οἰκουμενικὸς Θρόνος καὶ Οἰκουμένη* (Ἐπίσημα Πατριαρχικά Κείμενα), ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1989, σ. 44.

26. Μ. Πρωτοπρ. Γ. Τσέτση (ἐπιμ.), *Οἰκουμενικὸς Θρόνος...*, ὅ.π., σσ. 59-63.

27. *Πρακτικὰ τῆς Προκαταρκτικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἁγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς συνελθούσης ἐν τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὅρει Ἱερᾷ Μεγίστῃ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (8-23 Ἰουνίου 1930)*, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1930, σσ. 73-74, 124, 128, 144.

καὶ αὐτοὶ ἔχουσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀγάπην ἡμῶν, ὡς ἀδελφῶν»²⁸.

Το 1961 ἀντιπρόσωποι τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας παραβρέθηκαν στὴν Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη τῆς Ρόδου²⁹, ἡ ὁποία δὲν παρέλειψε νὰ ἀναγράψει τὸ θέμα τοῦ Διαλόγου μὲ τις Ἀρχαίες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες στὸν κατάλογο τῶν θεμάτων τῆς μέλλουσας τότε νὰ συνέλθει Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας³⁰, ἐνῶ τρία χρόνια ἀργότερα ξεκίνησε μία σειρὰ ἀνεπίσημων θεολογικῶν συναντήσεων μεταξὺ ἐκπροσώπων τῶν δύο οἰκογενειῶν Ἐκκλησιῶν. Πρόκειται γιὰ τις συναντήσεις

28. Ὁρθοδοξία 26 (1951), σ. 490.

29. Ἰω. Καρμίρη, «Ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις Ρόδου (24 Σεπτεμβρίου-1 Ὀκτωβρίου 1961)», Θεολογία 32 (1961), σ. 502.

30. Ἰω. Καρμίρη, *Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Β΄, Graz, Austria 1968², σ. 1082. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πανορθόδοξες Διασκέψεις ποὺ ἐπακολούθησαν δὲν παρέλειψαν νὰ ἀναφερθοῦν στὸ θέμα τῶν σχέσεων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μὲ τις Ἀρχαίες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες. Εἰδικώτερα, ἡ Γ΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη (Ρόδος, 1964) «μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς στρέφει τὴν σκέψιν αὐτῆς καὶ πρὸς τὰς σεβασμίας ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς ἃς καὶ ἀπευθύνει ἔνθερον ἀδελφικὸν χαιρετισμὸν, ἐκφράζουσα τὴν εὐχὴν καὶ ἐλπίδα τῆς ἀγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ εἶς καὶ αὐτὸς Κύριος εὐλογήσῃ πᾶσαν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν ἀδελφικῶν ἡμῶν σχέσεων» [παρὰ Ἰω. Καρμίρη, *Ὁρθοδοξία καὶ Ρωμαιοκαθολικισμὸς*, τόμ. Β΄ (Ἡ Γ΄ Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ρόδου καὶ ἡ γ΄ φάσις τῆς Β΄ Βατικανείου Συνόδου), Ἀθῆναι 1965, σσ. 98-99]. Ἡ Δ΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη (Chambésy, 1968) ἐξέφρασε τὴ βούλησὴ τῆς γιὰ τὴν ἔναρξιν Θεολογικοῦ Διαλόγου μὲ τις Ἀρχαίες Ἀνατολικές Ἐκκλησίες (βλ. *Συνοδικά*, τόμ. VI, ἐκδ. Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Chambésy Γενεύης 1982, σσ. 93-94, 105), ἐνῶ ἡ Γ΄ Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξη Διάσκεψη (Chambésy, 1986) «χαιρετίζει μετ' ἰδιαίτερας ἱκανοποιήσεως τὴν πρό τινος ἔναρξιν τοῦ Διαλόγου τούτου... Αἱ προοπτικαὶ τοῦ ἐν λόγῳ Διαλόγου παρέχουν βασίμους ἐλπίδας ὅτι θὰ εὑρεθοῦν ἀπὸ κοινοῦ λύσεις διὰ τὰ ὑφιστάμενα θέματα περὶ τὸν Ὄρον τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου...» (βλ. *Συνοδικά*, τόμ. IX, ἐκδ. Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Σαμπεζὺ Γενεύης 2014, σ. 308).

του Aarhus (1964)³¹, του Bristol (1967)³², της Γενεύης (1970)³³ και της Addis Ababa (1971)³⁴, οι όποιες συνέβαλαν καθοριστικά στην προετοιμασία της Έναρξης του επίσημου Θεολογικού Διαλόγου³⁵. Ακολούθησαν τή δεκαετία του 1970 ό όρισμός και οί συνεδριάσεις της Διορθόδοξης Έπιτροπής του Διαλόγου, καθώς και οί συνελεύσεις τών μικτών ύποεπιτροπών για τήν προετοιμασία του Διαλόγου³⁶. Η Μικτή Θεολογική Έπιτροπή συνεδρίασε στο Chambésy (1985), στη Μονή Abba Bishoy στη Νιτρία της Αιγύπτου (1989) και έκ νέου στο Chambésy της Γενεύης (1990 και 1993). Καρπούς του Διαλόγου αποτελούν οί δύο Κοινές Δηλώσεις επί της χριστολογίας τών έτων 1989³⁷ και 1990³⁸, οί όποιες έγιναν δεκτές με ένθουσιασμό, αλλά και έπιφυλάξεις. Σε όλες τις παραπάνω διεργασίες, ή Αιθιοπική Έκκλησία ύπήρξε δυναμικά παρούσα,

31. Για τις εισηγήσεις και τὰ πλήρη Πρακτικά της συνάντησης του Aarhus βλ. *The Greek Orthodox Theological Review* 10, 2 (1964-1965), σσ. 7-160. Βλ. και Ίω. Καρμίρη, «Άνεπίσημος συνάντησις όρθοδόξων και άντιχαλκηδονείων θεολόγων», *Έκκλησία* 41 (1964), σσ. 456-461. Τὰ λεχθέντα στη συνάντηση του Aarhus όμως βρέθηκαν στο στόχαστρο της κριτικής του Π. Τρεμπέλα, «Έπί τών Πρακτικών της έν Aarhus Διασκέψεως», *Έκκλησία* 42 (1965), σσ. 458-459, 486-488, 503-505, 522-524, 543-545, 598-601, 638-640 και 43 (1966), σσ. 22-24, 43-46, 65-67, 101-103, 117-120.

32. Για τις εισηγήσεις και τὰ πλήρη Πρακτικά της συνάντησης του Bristol βλ. *The Greek Orthodox Theological Review* 13, 2 (1968), σσ. 123-320. Βλ. και Ίω. Καρμίρη, «Περί τόν διάλογον μεταξύ όρθοδόξων και άντιχαλκηδονείων», *Έκκλησία* 43 (1969), σσ. 291-295.

33. Για τις εισηγήσεις και τὰ πλήρη Πρακτικά της συνάντησης της Γενεύης βλ. *The Greek Orthodox Theological Review* 16 (1971), σσ. 3-209. Βλ. και Ίω. Καρμίρη, «Έκθεσις περι της τρίτης συναντήσεως όρθοδόξων και άντιχαλκηδονίων θεολόγων», *Έκκλησία* 47 (1970), σσ. 615-619.

34. Για τις εισηγήσεις και τὰ πλήρη Πρακτικά της συνάντησης της Addis Ababa βλ. *The Greek Orthodox Theological Review* 16 (1971), σσ. 211-259.

35. Τήν άπόφαση έναρξης επίσημου Θεολογικού Διαλόγου με τις Άρχαίες Άνατολικές Έκκλησίες έλαβε ή Έ Πανορθόδοξη Διάσκεψη του 1968. Βλ. σχετικά Ίω. Καρμίρη, *Η Έ Πανορθόδοξος Διάσκεψις*, Άθήναι 1968, σσ. 43-45.

36. Χρ. Κωνσταντινίδου, Μητρ. Μύρων και μετέπειτα Γέροντος Έφέσου, «Άξιολογήσεις και προοπτικά του διαλόγου μεταξύ της Όρθοδόξου Έκκλησίας και τών Άρχαίων Άνατολικών Έκκλησιών» στο ίδιου, *Όρθόδοξοι κατόψεις*, τόμ. Γ΄, έκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1991, σ. 141.

37. *Έπίσκεψις* άρ. 422/1.7.1989, σσ. 7-8.

38. *Έπίσκεψις* άρ. 446/1.10.1990, σσ. 18-20.

κομίζοντας τή μαρτυρία μιᾶς ἀρχαίας καί σεβάσμιας Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς³⁹.

Ἰδιαίτερα οἱ σχέσεις μεταξύ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξαν διαχρονικά ἀδελφικές. Νέοι ἄνθρωποι, κληρικοί καί λαϊκοί, ἀπὸ τὴν Αἰθιοπία ἔγιναν δεκτοὶ ὡς σπουδαστὲς στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης⁴⁰, μεταφέροντας ἐν συνεχείᾳ τὸ οἰκουμενικὸ πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως στὸ δικό τους ἐκκλησιαστικὸ περιβάλλον. Σειρὰ ἐπιστολῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα καί τῶν ἐπικεφαλῆς τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας καί πολιτείας μαρτυροῦν τὸ ἄριστο κλίμα στὶς σχέσεις τῶν δύο πλευρῶν⁴¹, τὸ ὁποῖο ἦταν ἔκδηλο τόσο κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1993 ἐπίσκεψη τοῦ

39. Γιὰ μία ἐκτενῆ παρουσίαση τόσο τοῦ σταδίου τῶν ἀνεπίσημων ἐπαφῶν μεταξύ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν καί τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὅσο καί τοῦ ἐπίσημου Θεολογικοῦ Διαλόγου βλ. I. Ovidiu, “Eastern Orthodox–Oriental Orthodox dialogue. A historical and theological survey”, στὸ P. Kalaitzidis et al. (ed.), *Orthodox Handbook on Ecumenism (Resources for theological education)*, Volos Academy Publications, Volos, Greece 2014, σσ. 508-528.

40. Β. Σταυρίδου, *Ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης*, ἐκδ. οἶκος Ἀφῶν Κυριακίδου, Θεσσαλονίκη 1988², σσ. 478 (3 σπουδαστὲς τοῦ ἔτους 1956), 480 (4 σπουδαστὲς τοῦ ἔτους 1957), 494 (1 σπουδαστὴς τοῦ ἔτους 1967). Ἀντίστοιχη πληροφορία γιὰ τὴ φοίτηση Αἰθιόπων στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μᾶς δίδει ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης (*Αἱ ἀρχαῖαι Ἀντιχάλκηδόνειοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καί ἡ βᾶσις τῆς ἐπανενώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθῆναι 1966, σ. 72).

41. Μεθοδίου [Φούγια], Μητρ. Ἀξώμης (ἐκδ.), *Κωνσταντινούπολις-Ἀδδὶς Ἀμπέμπα (Ἡ Ἀλληλογραφία τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αἰθιοπίας, τῆς Ἐκκλησίας Αἰθιοπίας καί τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀξώμης)*, Ἀθῆναι 1972. Γιὰ τὴ γενικώτερη συμβολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα στὴν ἐνίσχυση τῶν σχέσεων τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας μὲ τὶς ἀρχαῖες Ἀνατολικὲς Ἐκκλησίες βλ. Ἰω. Ἀναστασίου, «Ἡ ἀνάπτυξις τῶν σχέσεων Ὀρθοδόξων καὶ Ἀντιχάλκηδονίων κατὰ τὴν περίοδον τῆς πατριαρχείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου» στὸ *Ἀθηναγόρας Α΄ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ Ἡπειρώτης*, ἐκδ. Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, Ἰωάννινα 1975, σσ. 285-305. Εἰδικώτερα γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αἰθιοπίας βλ. Χρ. Κωνσταντινίδου, Μητρ. Μύρων καί μετέπειτα Γέροντος Ἐφέσου, «Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αἰθιοπίας Χαϊλὲ Σελασιῆ ὁ Α΄», στὸ ἴδιον, *Ὀρθόδοξοι κατόψεις*, τόμ. Δ΄ ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1991, σσ. 443-464.

Προκαθημένου τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας στὸ Φανάρι⁴² ὅσο καὶ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1995 ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου στὴν Αἰθιοπία⁴³.

Τέλος, ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ ἰδρυτικὸ μέλος τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ μετέχει ἐνεργὰ σὲ ὅλες τὶς δράσεις καὶ τὰ ὄργανά του. Ἔλαβε μέρος ἐπίσης, μαζὶ μὲ τὶς ὑπόλοιπες Ἀρχαίες Ἀνατολικὲς Ἐκκλησίες, στὴ Β' Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ παρατηρητῆ, ἐνῶ συμμετέχει στὸν Θεολογικὸ Διάλογο μὲ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία⁴⁴.

III. Τὸ ἔργο τῆς C.C.I.A.

Ἡ C.C.I.A. δημιουργήθηκε τὸ 1946 μέσα στὶς συνθήκες ἔντασης, ρευστότητας καὶ ἀβεβαιότητας ποὺ ἐπέβαλε ὁ λεγόμενος «Ψυχρὸς Πόλεμος» καὶ ὁ παγκόσμιος διπολισμὸς⁴⁵. Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνηση

42. *Ἐπίσκεψις*, ἀρ. 499/31.12.1993, σσ. 12-14· *Ὁρθοδοξία* 1, 2 (1994), σσ. 359-363.

43. *Ἐπίσκεψις* ἀρ. 515/28.2.1995, σσ. 2-20· *Ὁρθοδοξία* 2, 1 (1995), σσ. 35-40. Βλ. καὶ τὸν τόμο *Ἡ πορεία ἀγάπης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν εὐσεβῆ Λαὸν τῆς Αἰθιοπίας*, Ἀθῆναι 1996.

44. P. Hofrichter, «Ὁ Διάλογος Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν», στὸ συλλογικὸ: *Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν μὲ τοὺς Μὴ Χαλκηδονίους*, ἐκδ. Παρατηρητῆς, Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 25-35· M. K. Krikorian, «Ἀξιολόγηση τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν πέντε Διασκέψεων τῆς Βιέννης», στὸ συλλογικὸ: *Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος...*, ὅ.π., σσ. 36-47. Γιὰ τὴ γενικώτερη συμμετοχὴ τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας στὰ οἰκουμενικὰ δρώμενα βλ. A. Berhanu, "Ecumenical Dialogue in the Ethiopian Orthodox Tewahedo Church", στὸ: P. Kalaitzidis et al. (ed.), *Orthodox Handbook on Ecumenism...*, ὅ.π. σσ. 564-575· F. Heyer, "Die äthiopische orthodoxe Christenheit als unser ökumenischer Partner", *Ökumenische Rundschau* 20 (1971), σσ. 1-10.

45. Γιὰ τὴ δημιουργία καὶ τὶς δράσεις τῆς C.C.I.A. βλ. ἀντὶ πολλῶν O. Frederick Nolde, "Ecumenical action in International Affairs", στὸ H. E. Fey (ed.), *A History of the Ecumenical Movement*, τόμ. Β' (1948-1968), W.C.C. Publications, Geneva 2004, σσ. 261-285 καὶ R. M. Fagley, "The first twenty years: A brief review of C.C.I.A. 1946-1966", στὸ W.C.C. / C.C.I.A. (ed.), *The Churches in international affairs. Reports 1970-1973*, W.C.C. Publications, Geneva 1974, σσ. 19-33. Βλ. ἐπίσης καὶ Γ. Λαιμπούλου, *Δομὴ καὶ λειτουργία τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 95-100.

φιλοδοξούσε να λειτουργήσει θεραπευτικά σε μία Εύρωπη πληγωμένη και διαιρεμένη από τον πόλεμο και τὰ ἐπακόλουθά του⁴⁶ και ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκαλεῖτο νὰ ἀναδείξει τὴ σημασία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ τὴν ἐπικράτηση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης. Ἡ ἔδρα τῆς C.C.I.A. βρισκόταν ἀρχικὰ στὴ Νέα Ὑόρκη καὶ ἀργότερα μεταφέρθηκε στὴ Γενεύη. Οἱ δράσεις τῆς εἶχαν ἐξ ἀρχῆς ἕναν διπλὸ χαρακτήρα: ἀπὸ τὴ μία τακτικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὶς χριστιανικὲς Ἐκκλησίες καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη θεμελίωση συνεργασιῶν μὲ διακυβερνητικούς φορεῖς καὶ ἐκπροσώπους τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν. Μέσα στὸ διάβα τοῦ χρόνου δραστηριοποιήθηκε σὲ μία σειρὰ διεθνῶν θεμάτων, ὅπως εἶναι ὁ πυρηνικὸς ἀφοπλισμὸς, ἡ διεθνῆς εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, οἱ ἀνὰ τὸν κόσμον προσφυγικὲς καὶ μεταναστευτικὲς ροές, τὰ προβλήματα τῶν χωρῶν τοῦ λεγόμενου «τρίτου κόσμου», τὸ δικαίωμα τῶν λαῶν στὴν αὐτοδιάθεση, ἡ παραβίαση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ ἰδίως τοῦ δικαιώματος τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας⁴⁷, τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀειφόρο ἀνάπτυξη, ὁ πόλεμος στὴν Κορέα, ἡ κρίση τοῦ Σουέζ, ἡ ρωσικὴ εἰσβολὴ στὴν Οὐγγαρία, ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὸ Σουδάν, ἡ ἀντιπαράθεση Βόρειας καὶ Νότιας Κορέας, ἡ κρίση στὴ Μέση Ἀνατολή, τὰ προβλήματα τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, ἡ παγκόσμια οἰκονομικὴ κρίση καὶ οἱ τριγμοὶ στὸ εὐρωπαϊκὸ οἰκοδόμημα. Ὁ σκοπὸς τῆς C.C.I.A. διευρύνθηκε σημαντικὰ τὸ ἔτος 2006 μὲ τὴ συγχώνευση σὲ αὐτὴν τῆς Commission of the Churches on Diakonia and Development (C.C.D.D.), τῆς Commission of the Churches on Justice, Peace and the Integrity of Creation (C.J.P.C.) καὶ τοῦ Reference Group on Inter-

46. D. Hudson, *The Ecumenical Movement in World Affairs*, Weidenfeld Nicolson Publications, London 1969.

47. Ὅπως σημειώνει ὁ πρῶτος Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Π.Σ.Ε. W. A. Visser't Hooft: "the Commission of the Churches on International Affairs had played a significant role in the formulation of the article of the United Nations Declaration on Human Rights dealing with this subject", βλ. W. A. Visser't Hooft, *Memoirs*, W.C.C. Publications, Geneva 1987², σ. 325.

religious Relations and Dialogue (I.R.R.D.)⁴⁸. Σήμερα ή C.C.I.A. αποτελεί ίσως τὸ σημαντικώτερο forum ἔκφρασης τῶν ἀνησυχιῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν διεθνῶν θεμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν πλαίσιο συνάντησης τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος μὲ τὰ διεθνή προβλήματα.

IV. Οἱ ἐργασίες τῆς συνάντησης

Ἡ 54η Συνάντηση τῆς C.C.I.A. συνδέεται μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Π.Σ.Ε. «Προσκύνημα Δικαιοσύνης καὶ Εἰρήνης» (“Pilgrimage of Justice and Peace”)⁴⁹. Στὶς συνεδριάσεις, οἱ ὁποῖες ξεκινούσαν μὲ τὴν κοινὴ προσευχὴ καὶ τὴν ὁμιλία ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε βιβλικοῦ κειμένου, προήδρευε ὁ Αἰδ. Frank Chikane ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν Νότιας Ἀφρικῆς (South African Council of Churches).

Ἡ Συνάντηση ξεκίνησε μὲ τοὺς χαιρετισμοὺς ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματούχων καὶ εἰδικώτερα τῶν ἐκπροσώπων τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰθιοπίας. Ἀκολούθησε εἰσαγωγικὴ ὁμιλία τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ Π.Σ.Ε. Αἰδ. Δρος Olav Fykse Tveit, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ καλωσῶρισε τοὺς συμμετέχοντες καὶ ἀπηύθυνε ἀδελφικὸ χαιρετισμὸ πρὸς τὶς χριστιανικὲς κοινότητες τῆς Αἰθιοπίας, ἀναφέρθηκε στὴ μαρτυρία τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης μέσα σὲ ἕναν κόσμον διαίρεσεων καὶ ἀντιπαραθέσεων. Τόνισε χαρακτηριστικὰ ὅτι πρόκειται γιὰ μίαν μαρτυρία τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Σταυρός, ὑπογράμμισε ὁ Γενικὸς Γραμματέας, ἀποτελεῖ ἔκφραση τοῦ πόνου καὶ τῆς συντριβῆς, ἐνῶ ἡ Ἀνάσταση σημεῖο ἐλπίδας καὶ προοπτικῆς, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ μεταγισθεῖ στὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο, ὁ κ. Tveit χαρακτήρισε τὸ

48. <https://www.oikoumene.org/en/what-we-do/ccia> (τελευταία προσπέλαση: 5/5/2018).

49. J. Koslowski, “An ecumenical pilgrimage of Justice and Peace. The global call of the 10th Assembly of the World Council of Churches”, στὸ D. Field, J. Koslowski (eds.), *Prospects and challenges for the Ecumenical Movement in the 21st century (Insights from the Global Ecumenical Theological Institute)*, Globethics.net, Geneva 2016, σσ. 67-81.

Π.Σ.Ε. ως ὄργανο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν κόσμο, ἐνῶ δὲν παρέλειψε νὰ ἀναφερθεῖ στὸ ἔργο καὶ τὸν ρόλο τῆς C.C.I.A. ὡς βασικοῦ συμβουλευτικοῦ ὀργάνου ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὴ λειτουργία καὶ τὶς δράσεις τοῦ Π.Σ.Ε. συνολικά.

Ὁ Διευθυντῆς τῆς C.C.I.A. κ. Peter Prove παρουσίασε ἀναλυτικὰ τὶς δράσεις καὶ τὶς πρωτοβουλίες τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἔτος 2016. Ἡ C.C.I.A. δραστηριοποιήθηκε σὲ μία σειρὰ διεθνῶν ζητημάτων, ὅπως ἡ ἐκρηκτικὴ κατάσταση στὴ Μέση Ἀνατολὴ μὲ ιδιαίτερη ἔμφραση στὸ πρόβλημα τῆς Συρίας, τὰ ποικίλα προβλήματα τῆς ἀφρικανικῆς ἡπείρου (ἐμφύλιοι, οἰκονομικὲς ἀνισότητες, ἔλλειψη ὑδάτινων πόρων κ.λπ.), ἡ ἔνταση στὴ χερσόνησο τῆς Κορέας⁵⁰, τὰ ζητήματα τῆς θρησκευτικῆς βίας, τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ παιδιοῦ εἰδικώτερα, τοῦ ἀφοπλισμοῦ, τῶν προσφύγων, τῶν μεταναστῶν, τῶν ἀνιθαγενῶν, τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς καὶ οἰκολογικῆς δικαιοσύνης, τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς φτώχειας. Ὁ κ. Prove δὲν παρέλειψε νὰ ἀναφερθεῖ καὶ στὴν ἐπίσκεψη ἀξιωματούχων τοῦ Π.Σ.Ε. στὸ Ἰράκ (20-24/1/2017), ὅπου εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τοπικοὺς παράγοντες καὶ νὰ διαπιστώσουν ἐκ τοῦ σύνεργου τὶς δυσκολίες καὶ τὰ προβλήματα τῆς περιοχῆς.

Ἐνα ζήτημα ποὺ ἀπασχόλησε τὶς ἐργασίες τῆς Συνάντησης καὶ βρίσκεται ψηλὰ στὴν ατζέντα τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ἡ γενικώτερη κατάσταση στὴ Μέση Ἀνατολή⁵¹. Ἐπισημάνθηκε ἡ ραγδαία ἄνοδος τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐξτρεμισμού στὴν περιοχὴ, ἡ διάχυσή τους πρὸς χῶρες τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ ιδιαίτερη ἀναφορὰ ἔγινε στὴν ἐργαλειοποίηση τῆς θρησκείας γιὰ ἰδιοτελεῖς πολιτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς σκοποὺς καὶ ἐπιδιώξεις. Τονίσθηκε ἡ ἀνάγκη ἐνότητας δράσης ἀπέναντι σὲ αὐτὲς τὶς προκλήσεις καὶ ὑποστηρίχθηκε ἡ ἰδέα τῆς «δίκαιης εἰρήνης» μὲ ἠθικὴ καὶ θεολογικὴ

50. Βλ. σχετικὰ J. Kim Han, “The struggle for peace and reunification of the Korean peninsula”, στὸ D. Field, J. Koslowski (eds), *Prospects and challenges for the Ecumenical Movement...*, ὅ.π., σσ. 145-153.

51. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ καὶ τὶς πρωτοβουλίες τοῦ Π.Σ.Ε. βλ. V. Cancino, “Efforts towards reconciliation in the Middle East”, στὸ *Prospects and challenges for the Ecumenical Movement...*, ὅ.π., σσ. 155-168.

βάση⁵². Τῆ συζήτηση μονοπώλησε –ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο– τὸ ζήτημα τῆς συνεχῶς διογκούμενης ἰσλαμοφοβίας. Κοινὸς τόπος στὶς τοποθετήσεις τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν ἡ ἄποψη ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐνοχοποιεῖται καὶ νὰ στοχοποιεῖται μία ὁλόκληρη θρησκεία, ἐξ αἰτίας ἀκραίων ἐρμηνειῶν καὶ ἐκδηλώσεών της, οἱ ὁποῖες ἐκπορεύονται ἀπὸ φονταμενταλιστικούς κύκλους. Ὑποστηρίχθηκε μάλιστα ἡ ἄποψη ὅτι κατ’ οὐσίαν δὲν ὑπάρχει «ἐξτρεμιστικὸ Ἰσλάμ», ἀλλὰ συγκεκριμένοι τρομοκράτες ποὺ χρησιμοποιοῦν τὴ θρησκεία γιὰ δόλιους καὶ ὑποπτους σκοπούς.

Σημαντικὸ μέρος τῶν ἐργασιῶν ἐπίσης κάλυψε ἡ παρουσίαση τῆς “African Agenda 2063” ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς African Union Commission (A.U.C.) καὶ τῆς All Africa Conference of Churches (A.A.C.C.). Πρόκειται γιὰ ἓνα στρατηγικὸ πλαίσιο κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς μετεξέλιξης τῆς ἀφρικανικῆς ἡπείρου κατὰ τὴν ἐπόμενη πενηνταετία. Στοχεύει στὴν ἀειφόρο καὶ χωρὶς ἀποκλεισμοὺς ἀνάπτυξη, στὴν ἐνίσχυση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, τῆς δικαιοσύνης, τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τοῦ κράτους δικαίου καὶ στὴν ἀνάδειξη τῆς πολιτιστικῆς ταυτότητας, τῶν κοινῶν ἠθικῶν ἀξιῶν καὶ τῆς κοινῆς κληρονομιάς τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ συζήτηση ἐμπλουτίσθηκε σημαντικά, καθὼς ἀρχετὰ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, προερχόμενα ἀπὸ ἀφρικανικὲς χῶρες, κόμισαν τὶς δικῆς τους ἐμπειρίες καὶ ἐπεσήμαναν τὶς προοπτικὲς τῆς “African Agenda 2063”.

Ἐνα ἀπὸ τὰ βασικὰ θέματα τῆς ἡμερήσιας διάταξης ἦταν καὶ ἡ παρουσίαση τοῦ ἔργου τῶν πέντε Ὁμάδων Ἐργασίας (Working Groups). Τὸ ἔργο τῆς πρώτης Ὁμάδας Ἐργασίας ἀφοροῦσε τὴ διαδικασία οἰκοδόμησης τῆς εἰρήνης (Peace building) σὲ διάφορες φλεγόμενες περιοχὲς τοῦ πλανήτη. Ἐγινε ἀναφορὰ στὰ ζητήματα τοῦ πυρηνικοῦ ἀφοπλισμοῦ, τῆς συνεργασίας μὲ μὴ κυβερνητικὲς ὀργανώσεις ποὺ δραστηριοποιοῦνται πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση, καθὼς ἐπίσης καὶ στὴ συμμετοχὴ σὲ μία σειρὰ συναντήσεων καὶ συνεδρίων μὲ τὴν ἴδια θεματικὴ. Τὸ ἔργο τῆς δεύτερης Ὁμάδας

52. Γιὰ τὴν ἔννοια τῆς «δίκαιης εἰρήνης» βλ. M. Medrano, “The concept of just peace in the WCC”, στὸ D. Field, J. Koslowski (eds), *Prospects and challenges for the Ecumenical Movement...*, σσ. 119-130.

Ἐργασίας ἐστίαζε στὰ θέματα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῶν δικαιωμάτων τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας⁵³. Ἐγινε ἀναφορὰ στὶς παραβιάσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σὲ ἀρκετὰ μέρη τῆς ὑφῆλίου, ἐνῶ ἰδιαίτερη ἔμφραση δόθηκε στὴν ἀνάγκη δέσμευσης τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν προάσπιση τῶν δικαιωμάτων τῶν παιδιῶν. Ἡ τρίτη Ὁμάδα Ἐργασίας ἀσχολήθηκε μὲ τὰ προβλήματα τῶν ἀνιθαγενῶν⁵⁴ καὶ τῶν μεταναστῶν. Τὴν παρουσίαση ἐδῶ σχεδὸν μονοπώλησε ἡ προβληματικὴ σχετικὰ μὲ τὶς συνεχεῖς προσφυγικὲς ροές, μὲ ἰδιαίτερη ἔμφραση στὴ Συρία καὶ τὸν Λίβανο. Τὸ ἔργο τῆς τέταρτης Ὁμάδας Ἐργασίας ἀφοροῦσε τὴν οἰκονομικὴ δικαιοσύνη, τὸ περιβάλλον καὶ τοὺς ὑδάτινους πόρους. Παρουσιάσθηκε τὸ χρονοδιάγραμμα τῶν δράσεων κατὰ τὸ ἔτος 2016 καὶ ἔγινε ἰδιαίτερη μνεῖα στὰ ζητήματα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς συνεργασίας μὲ φορεῖς τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν ποὺ δραστηριοποιοῦνται σχετικὰ. Εἰδικὴ ἀναφορὰ ἔγινε στὸ μήνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν 22η Σύνοδο τοῦ Ο.Η.Ε. γιὰ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ (UNFCCC COP22 Session), ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Marrakech τοῦ Μαρόκου ἀπὸ 7 ἕως 18 Νοεμβρίου 2016. Τέλος, τὸ ἔργο τῆς πέμπτης Ὁμάδας Ἐργασίας εἶχε ὡς ἀντικείμενο τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τὴν ἀνεργία τῶν νέων, τὴν ὑγεία, τὴ διακονία καὶ τὴν ἀξιοπρεπῆ ἐργασία. Ἰδιαίτερη ἔμφραση δόθηκε

53. Τὸ ζήτημα τῆς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων γενικὰ καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας εἰδικώτερα εἶναι ψηλὰ στὴν ἡμερήσια διάταξη τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης. Βλ. σχετικὰ C. Albers, “Human rights on the ecumenical agenda in the 21st century”, στὸ D. Field, J. Koslowski (eds), *ὁ.π.*, σσ. 207-220 καὶ M. Simarmata, “Religious freedom. A challenge for the future”, στὸ D. Field, J. Koslowski (eds), *ὁ.π.*, σσ. 221-229.

54. Ἀναγνωρίζοντας τὴ σοβαρότητα τοῦ προβλήματος τῆς ἀνιθαγένειας (statelessness), τὸ Π.Σ.Ε. καὶ ἡ ὀργάνωση «Brot für die Welt» συνδιοργάνωσαν στὸ Βερολίνο διεθνὲς συνέδριο στὶς 5 καὶ 6 Σεπτεμβρίου 2017 μὲ θέμα: “Statelessness in the European Context: Prevention, Reduction and Protection”. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. S. Asfaw, *The invisible among us (Hidden, Forgotten, Stateless)*, W.C.C. Publications, Geneva 2016, ἐνῶ γιὰ μίαν θεολογικὴ προσέγγιση τοῦ προβλήματος βλ. S. Asfaw (ed.), *I belong (Biblical reflections on statelessness)*, W.C.C. Publications, Geneva 2017.

στήν ανάγκη οικοδόμησης ευρύτερων συνεργασιών του Π.Σ.Ε. με «διακονικούς οργανισμούς» σε όλο τον κόσμο, με τον Όργανισμό Ήνωμένων Έθνων, με άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς επίσης και με την Caritas International στο πλαίσιο ένδυνάμωσης των σχέσεων με τη Ρωμαιοκαθολική Έκκλησία.

Τὰ ζητήματα τῶν παιδιῶν βρίσκονται ἐπίσης κατὰ τὰ τελευταία χρόνια στὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς C.C.I.A. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ παρουσιάστηκε τὸ σχέδιο “Churches’ Commitments to Children”, τὸ ὁποῖο δομεῖται πάνω στοὺς ἀκόλουθους θεμελιώδεις ἄξονες: α) προώθηση τῆς προστασίας τῶν παιδιῶν διαμέσου τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων, β) δημιουργία κατάλληλων συνθηκῶν γιὰ τὴν ὄλο και πιὸ στενὴ και οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῶν παιδιῶν στὴ ζωὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων και γ) ἐνίσχυση τῆς διαγενεαλογικῆς ἀλληλεγγύης και τῆς ἀειφόρου ἀνάπτυξης, δηλ. μιᾶς ἀνάπτυξης ποὺ ἱκανοποιεῖ τὶς σύγχρονες ἀνάγκες, χωρὶς νὰ μειώνει τὶς δυνατότητες τῶν μελλοντικῶν γενεῶν νὰ καλύψουν τὶς δικές τους. Ἡ ἐπακολουθήσασα σύντομη συζήτηση ἔδωσε τὴ δυνατότητα σὲ ὀρισμένα ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ μεταφέρουν τὶς ἐντυπώσεις και τὶς ἐμπειρίες ἀπὸ τὴ δική τους κοινωνικὴ, πολιτιστικὴ και ἐκκλησιαστικὴ συνάφεια.

Μία ἄλλη πρόσφατη οἰκουμενικὴ πρωτοβουλία τοῦ Π.Σ.Ε. ἀπασχόλησε τὶς ἐργασίες τῆς Ἐπιτροπῆς. Πρόκειται γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ “Ecumenical Water Network”, μιᾶς ἐκστρατείας γιὰ τὸ κεφαλαιώδους σημασίας ζήτημα τῆς σταδιακῆς μείωσης ἢ και ἔλλειψης ὑδάτινων πόρων στὸν πλανήτη. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ παρουσιάσθηκαν, ἰδιαίτερη ἐντύπωση προκάλεσε ἡ ἀναφορὰ ὅτι τὸ 60% περίπου τοῦ παγκόσμιου πληθυσμοῦ δὲν ἔχει πρόσβαση σὲ πόσιμο νερό, ἐνῶ σχεδὸν 1,8 δισ. ἀνθρώπων πίνουν μολυσμένο νερό. Ἡ παγκόσμια κρίση νεροῦ δὲν ὀφείλεται τόσο στὴν ἔλλειψη ὑδάτινων πόρων ὅσο στὴν ἄνιση κατανομὴ τους. Κι ἐδῶ ἀκριβῶς τίθεται ἓνα ζήτημα δικαιοσύνης και δικαιωμάτων, καθώς τὸ νερὸ ἀποτελεῖ ταυτόχρονα ἓνα ἀνεκτίμητο δῶρο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἓνα δημόσιο ἀγαθό, ἀλλὰ και ἓνα θεμελιώδες ἀνθρώπινο δικαίωμα.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀσχολήθηκε και με τὸ χρονοδιάγραμμα τῶν πρωτοβουλιῶν και τῶν δραστηριοτήτων τῆς κατὰ τὸ τρέχον ἔτος

(2017). Ός πρὸς τὴν Ἀφρική, τὸ κέντρο βάρους θὰ πέσει στὴν περίπτωση τοῦ ἐμφυλίου στοῦ Σουδάν, τῆς οἰκονομικῆς καχεξίας στοῦ Μπουρούντι καὶ τῶν διαδικασιῶν ἐκδημοκρατισμοῦ στοῦ Κονγκό. Ἐμφαση ἐπίσης θὰ δοθεῖ στὴ διαμάχη Ἰσραηλινῶν καὶ Παλαιστινίων στὸν χῶρο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, στὴν κρίση τῆς χερσονήσου τῆς Κορέας, στὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ χῶρες τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς (στασιμότητα στοὺς οἰκονομικοὺς δείκτες, ἐκτεταμένη διαφθορά, ἐγκληματικότητα, *trafficking* κ.τ.τ.), στὰ ζητήματα τῆς κοινωνικῆς διακονίας, τοῦ πυρηνικοῦ ἀφοπλισμοῦ, τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῆς ξενοφοβίας καὶ τοῦ ρατσισμοῦ, τῶν προσφύγων, τῶν μεταναστῶν, τῶν ἀνιθαγενῶν καὶ τῆς οἰκονομικῆς, περιβαλλοντικῆς καὶ κλιματικῆς δικαιοσύνης.

Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν παρέλειψε νὰ συζητήσῃ καὶ τὶς μείζονες διεθνεῖς ἐξελίξεις, ἰδίως μετὰ ἀπὸ τὴν ἀποχώρηση τῆς Μ. Βρετανίας ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση, τὴν ἐκλογή νέου Προέδρου στὶς Η.Π.Α. καὶ τὴ ραγδαία ἐκλογικὴ ἐνίσχυση εὐρωπαϊκῶν κομμάτων μὲ ἀκραία ρητορικὴ. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, παρουσιάστηκε τὸ πλέγμα δράσεων καὶ πρωτοβουλιῶν ποὺ συνδέονται μὲ τὸ «Προσκύνημα Δικαιοσύνης καὶ Εἰρήνης» (“Pilgrimage of Justice and Peace”) γιὰ τὰ ἔτη 2017 καὶ 2018. Ἀκολούθησε μία σύντομη ἐνημέρωση γιὰ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Π.Σ.Ε. “Leading by Example: Religious Leaders and HIV Testing”, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μίαν ἐκστρατεία εὐαισθητοποίησης γύρω ἀπὸ τὴν πρόληψη τοῦ ἰοῦ HIV, ποὺ γνωρίζει ἰδιαίτερη ἐξάπλωση σὲ χῶρες τῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ ἐργασίες τῆς Ἐπιτροπῆς ὀλοκληρώθηκαν μὲ σύντομους χαιρετισμοὺς τόσο ἀπὸ τὸν προεδρεύοντα τῆς C.C.I.A. αἰδ. Frank Chikane ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν Γενικὸ Γραμματέα τοῦ Π.Σ.Ε. αἰδ. Δρα Olav Fykse Tveit. Καὶ οἱ δύο εὐχαρίστησαν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ συμβολή τους στὶς συζητήσεις, τὸ προσωπικὸ τοῦ Π.Σ.Ε. γιὰ τὸ ὑποστηρικτικὸ τῶν ἐργασιῶν ἔργο του, τὶς τοπικὲς πολιτικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς γιὰ τὴ φιλοξενία καὶ τὴ συνεργασία τους, ἐνῶ ὑπογράμμισαν γιὰ ἄλλη μίαν φορὰ τὴ σημασία τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὸ Π.Σ.Ε. καὶ ἀνακοίνωσαν ὅτι ἡ ἐπόμενη συνάντηση τῆς Ἐπιτροπῆς θὰ πραγματοποιηθεῖ σὲ χώρα τῆς λατινικῆς Ἀμερικῆς τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2018. Ἦδη

ἔχει προσδιορισθεῖ ἡ Κολομβία ὡς τόπος σύγκλησης τῆς 55ης Συνάντησης τῆς C.C.I.A.

Ἀξίζει τέλος νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὴν τελευταία ἡμέρα τῶν ἐργασιῶν τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς συμμετεῖχαν σὲ οἰκουμενικὴ τελετῆ, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὸν καθεδρικὸ ναὸ Saelite-mihref τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν τελετὴ αὐτῆ, ἡ ὁποία συνέπεσε μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς Τεσσαρακοστῆς γιὰ τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία, ἐγκαινιάσθηκε ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ecumenical Water Network μὲ θέμα: “Seven Weeks for Water 2017: Thirst for Justice. A pilgrimage of Justice and Peace in Africa”. Τὴν τελετὴ τίμησε μὲ τὴν παρουσία του ὁ Πατριάρχης τῆς Αἰθιοπίας Ματθίας Α', ἐκπρόσωποι χριστιανικῶν κοινοτήτων τῆς Addis Ababa καὶ τοπικοὶ ἀξιωματοῦχοι, ἐνῶ ἀκολούθησε σύντομη δεξίωση στὸ παρακείμενο πνευματικὸ κέντρο.

V. Συμπερασματικὲς κρίσεις

1. Οἱ συναντήσεις αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρα ἀποτελοῦν πάντοτε μία εὐκαιρία ἀμοιβαίου ἐμπλουτισμοῦ. Παρέχεται ἡ δυνατότητα σὲ ἀνθρώπους ἀπὸ διαφορετικὲς ἐθνικὲς, πολιτιστικὲς, κοινωνικὲς καὶ χριστιανικὲς συνάφειες νὰ ἀνταλλάσσουν ἀπόψεις σχετικὰ μὲ ζητήματα τὰ ὁποῖα λιγότερο ἢ περισσότερο, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, ἐνδιαφέρουν ἢ ἐπηρεάζουν ὅλους μας.
2. Σὲ ὀργανωτικὸ ἐπίπεδο, ἡ Συνάντηση κινήθηκε σὲ πολὺ ὑψηλὸ ἐπίπεδο. Τὸ προσωπικὸ τοῦ Π.Σ.Ε. ἦταν πάντοτε ἕτοιμο καὶ πρόθυμο νὰ ἀντιμετωπίσει τὶς δυσκολίες ποὺ σχεδὸν ἀναπότρεπτα ἐμφανίζονται σὲ παρόμοιες διεθνεῖς συναντήσεις καὶ γενικώτερα διευκόλυνε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὴ διεξαγωγὴ τῶν ἐργασιῶν, ἐνῶ καὶ ἡ ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομὴ ὑπῆρξε ἄριστη.
3. Μία βασικὴ ἀδυναμία, ποὺ ἐπισημάνθηκε ἀρκετὲς φορὲς καὶ ἀπὸ ἀρκετὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ἦταν ἡ ἔλλειψη ἐπαρκoῦς χρόνου γιὰ διάλογο. Οἱ συνεδριάσεις ἦταν πολὺωρες, ἡ θεματολογία ἰδιαίτερα ἀπαιτητικὴ καὶ ὅλα αὐτὰ λειτούργησαν εἰς βάρος τοῦ ἐπιπλέον χρόνου ποὺ θὰ μπορούσε καὶ ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ διατεθεῖ γιὰ συζήτηση.
4. Τὰ συζητηθέντα ζητήματα, κρίσιμα ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἀντιμετωπίστηκαν μέσα ἀπὸ ἐνὸς εἴδους «τεχνοκρατικὴ» ὀπτική. Μὲ

ἄλλα λόγια, ἀπουσίαζε πλήρως ἡ θεολογική ματιὰ στὰ προβλήματα. Ἡ τεχνοκρατική προσέγγιση καθ' ἑαυτὴ δὲν εἶναι ἐπιλήψιμη. Ἀντιθέτως, παρέχει τὴ δυνατότητα μιᾶς συγκροτημένης, συνεκτικῆς καὶ ὀλοκληρωμένης ἐκτίμησης τῶν πραγμάτων, ἰδιαίτερα χρήσιμης στὸν χειρισμὸ καὶ τὴν ἀντιμετώπιση προβλημάτων καὶ κρίσεων. Τὸ πρόβλημα ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ μονομέρεια. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνηση δὲν εἶναι μία πρωτοβουλία ἐμπειρογνομόνων, ἀλλὰ μία κινητοποίηση τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς οἰκουμένης γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ὀρατῆς ἐνότητας. Κατὰ συνέπεια δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὶς ἀναλύσεις μας ἡ θεολογικὴ ὀπτικὴ τῶν πραγμάτων. Ὑπάρχουν συγκεκριμένοι θεολογικοὶ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἀσχολούμαστε μὲ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, τοὺς μετανάστες, τοὺς πρόσφυγες, τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ δικαιοσύνη, τὴν καταστροφὴ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Αὐτοὶ οἱ λόγοι πρέπει νὰ προβάλλονται καὶ νὰ ἀναδεικνύονται. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ ἀποβεῖ πολύτιμη ἢ συμβολὴ τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας.

5. Γιὰ τὸν γράφοντα ἀπετέλεσε ἰδιαίτερη τιμὴ ἡ συμμετοχὴ του στὶς ἐργασίες τῆς 54ης Συνάντησης τῆς C.C.I.A., ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Σὲ παρόμοιες διεθνεῖς συναντήσεις ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ διαπιστώσει κανεὶς διὰ ζώσης τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμηση τῶν συνομιλητῶν του πρὸς τὴν Πρωτόθρονη Ἐκκλησία τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς παρουσίας τόσο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὅσο καὶ τῶν ὑπολοίπων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὶς ποικίλες θεσμικὲς ἐκφράσεις τῆς σύγχρονης Οἰκουμενικῆς Κίνησης.

SUMMARY

The 54th Meeting of the Commission
of the Churches on International Affairs (C.C.I.A.)
of the World Council of Churches
(Addis Ababa, 27/2 – 1/3/2017)

By Stylianos D. Charalambidis,
PhD in Theology, PostDoc Researcher in AUTH

Our study presents the 54th Meeting of the Commission of the Churches on International Affairs of the World Council of Churches that took place in Addis Ababa, Ethiopia, from 27th February to 1st March 2017. The history and work of C.C.I.A. in general is summarily presented and then there is an analytical presentation of the issues which were discussed during the Meeting. The issues, that were included in the agenda, had to do with the theme of immigration and refugees and its international consequences; the escalation of religious extremism in all over the world; the variety of the political, economic and social problems; the problem of the democratization in the countries of the African continent; the concern about the international protection of children and women; the initiative of W.C.C. for the significantly important theme of the gradual reduction or even the absence of the water resources in the planet (“Ecumenical Water Network”); the major developments in Europe, especially after the withdrawal of UK from the EU (also known as Brexit); the rapid electoral support for extreme political parties; and, the grid of actions and initiatives that are based on the “Pilgrimage of Justice and Peace”.

Occasioned by the convocation of the 54th Meeting of C.C.I.A. in Addis Ababa, an attempt was also made for a brief presentation of the history of Christianity in the wider area of Ethiopia starting from the first references of the New Testament to nowadays. In parallel, there was an assessment of the identity of the Ethiopian Church, particularly remarking its relation with the Orthodox

Church as well as with the Ecumenical Patriarchate specifically and, its attitude to the Ecumenical Movement and its institutional expressions.